

исследовательской деятельности студентов. Определены основные направления и главные задачи научно-исследовательской деятельности студентов. Определено влияние научно-исследовательской деятельности на профессиональную подготовку будущих учителей начальной школы. Выявлено эффективные формы и методы, способствующие формированию и развитию навыков исследовательской деятельности у будущих педагогов.

Ключевые слова: исследовательский метод, исследовательская деятельность, научно-исследовательская работа, научно-исследовательская деятельность, учитель начальной школы.

Nadiia Alendar, Volodymyr Antonyuk. Influence of research activity on the formation of the creative personality of the future teacher of elementary school. Research activities have particular importance in the training of future primary school teachers. It contributes the formation of students creative thinking, develops the ability to solve creatively problems, improves professional skills, creates conditions for independent study and deepening knowledge of professionally oriented disciplines.

In the article was realized the analysis of modern approaches to the organization of research activities of students in institutions of higher education. The essence of the concept of "research activity", the content and main features of research activity are revealed. The main directions and main tasks of students' research work in higher education institutions are described. The influence of research activity on the training of future teachers of elementary school is determined. Effective forms and methods have been identified that contribute to the formation and development the research skills of future educators.

Key words: research method, research activity, research work, research activity, elementary school teacher.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2018 р.

УДК 378

Олена Белкіна-Ковальчук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі України (Луцьк)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Інтеграція України в Європейський освітній простір зумовила суттєві зміни в цілях, змісті та результатах функціонування національної системи освіти. Головне завдання сучасних закладів освіти – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення в навчальних, життєвих та професійних ситуаціях. Особливо важливою є підготовка нової генерації мобільних, творчих, конкурентоспроможних на ринку праці фахівців педагогічних спеціальностей, підвищення їх загальнонаукового, загальнокультурного та професійного рівнів, оскільки суспільство висуває нові підвищені вимоги до їх особистості, професійної культури та професійних якостей. У сучасного педагога має бути сформована особистісна, психологічна та професійна готовності до опанування новими сучасними технологіями навчання та здатність творчо їх впроваджувати в освітній процес. Тому в сучасній освіті існує теоретичний та практичний інтерес до проблеми формування професійної компетентності майбутніх педагогів. У статті автор здійснив аналіз стандартів підготовки фахівців педагогічних спеціальностей та охарактеризував основні види компетентностей у структурі професійної компетентності майбутніх педагогів. Автор розглядає критичне мислення як один із шляхів формування професійної компетентності студентів педагогічних спеціальностей.

Ключові слова: стандарт вищої освіти, компетентність, професійна компетентність, структура професійної компетентності, загальні компетентності, фахові (спеціальні) компетентності, критичне мислення.

Постановка проблеми. Однією з проблем сучасного суспільства є потреба в компетентних, висококваліфікованих фахівцях, конкурентоспроможних на ринку праці. Готувати таких фахівців може лише людина, яка сама є високопрофесійною, здатною в різних ситуаціях професійного світу, які стрімко змінюються, приймати найбільш конструктивні, креативні рішення, застосовувати отримані знання на практиці. Тому сьогодні постає завдання впровадження компетентнісного підходу до галузі освіти, нових методик та технологій навчання, нового підходу до підготовки майбутніх фахівців з точки зору не як набору знань, умінь та навичок, а як набору компетенцій та можливостей студентів виконувати поставлену роботу, що є вагомим на сучасному ринку праці [6].

Поділяємо думку Перегончук Н. В. [7, с. 49] про те, що одним із ключових моментів модернізації освіти є створення необхідних умов та ефективних шляхів формування **професійної компетентності** майбутнього педагога відповідно до вимог часу.

Аналіз попередніх досліджень. У наукових джерелах представлено чимало досліджень з проблеми компетентності, висвітлених у працях Н. Бібік, О. Біляковської, Є. Бондаревської, Б. Гершунського, М. Запрудського, О. Пометун, М. Розова, О. Савченко, С. Трубачова, А. Хуторського та ін.

Проблемі вивчення професійної компетентності спеціаліста присвячено немало робіт А. Бермуса, О. Белкіна, В. Болотова, Є. Зеєра, І. Зимньої, І. Зязюна, О. Іванової, Н. Кузьміної, А. Маркової, І. Мітіної, Ю. Фролова, А. Хуторського, В. Шадрікова, В. Шапкіна та ін.

Проблемі формування та розвитку критичного мислення присвячені роботи Дж. Брауса, І. Загашева, С. Заір-Бека, Н. Калашнікова, Ю. Кулюткіна, О. Клейнос, Р. Пола, Д. Халперн та ін.

Мета статті – проаналізувати сутність професійної компетентності студентів педагогічних спеціальностей та охарактеризувати роль критичного мислення у процесі її формування.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що «компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [4].

Підготовка фахівців здійснюється відповідно до Стандартів вищої освіти. Згідно Закону України «Про вищу освіту» (ст. 10), стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ). Аналіз ряду проектів Стандартів вищої освіти педагогічних спеціальностей дозволив зробити висновок, що метою підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти є формування в них професійної компетентності – властивості особистості, що виявляється в здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання й характеризуються комплексністю та невизначеністю умов [3].

Ряд дослідників (О. Іванова, А. Маркова, К. Шапошніков) у структурі професійної компетентності виділяють:

спеціальну (фахову) компетентність – здатність до власне професійної діяльності на високому рівні, вміння вирішувати типові професійні завдання і оцінювати результати своєї праці;

соціальну компетентність – здатність до співробітництва, готовність взяти на себе відповідальність за результати своєї праці, бережне ставлення до навколишнього середовища та цінностей;

особистісну компетентність – володіння способами самовираження і саморозвитку;

індивідуальну компетентність – готовність до постійного підвищення кваліфікації і реалізації себе в професійній сфері, готовність до професійного зростання та рефлексії.

Н. О. Смагулова, узагальнивши різні підходи до розуміння понять «фахова» та «професійна» компетентність робить справедливий висновок про те, що професійна компетентність є більш широким поняттям, ніж фахова (спеціальна) компетентність. Спеціальна компетентність вказує на те коло знань, вмінь, здібностей, особистих якостей та мотивів, які безпосередньо приведуть до якісного виконання педагогом своїх навчально-виробничих функцій. Фактично вона вказує на те, що повинен вміти виконувати фахівець у своїй професії. Натомість професійна компетентність включає в себе, окрім фахових компетенцій, ще компетенції, які забезпечать активну діяльність спеціаліста як частини суспільства (наприклад, соціальна

компетентність), забезпечить його володінням прийомами особистісного самовираження та саморозвитку засобами протистояння професійним деформаціям особистості, володінням прийомами самореалізації і розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного зростання, вміння раціонально організувати свою працю [9, с. 230].

Необхідною умовою набуття майбутніми педагогами професійної компетентності є належний рівень розвитку в них загальних компетентностей. У Стандартах підготовки фахівців педагогічних спеціальностей серед загальних компетентностей зазначено, як правило, до 15 варіантів з переліку проекту Tuning [11]: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність планувати та управляти часом; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватися іноземною мовою; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність проведення досліджень на відповідному рівні; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність бути критичним і самокритичним; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність генерувати нові ідеї (креативність); вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність працювати в міжнародному контексті; здатність працювати автономно; здатність розробляти та управляти проектами; навички здійснення безпечної діяльності; здатність виявляти ініціативу та підприємливість; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків; прагнення до збереження навколишнього середовища; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. Разом з тим, допускається і формулювання розробниками стандартів інших загальних компетентностей [1].

Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку. Усіх їх можна об'єднати в групи: інструментальні, міжособистісні та системні (соціальні). Загальні компетентності відіграють системоутворювальну роль у проектуванні відповідного освітнього процесу, забезпечують гнучкість, автономність, різноманітність у підготовці фахівця, стають контрольними параметрами у процесі фахової підготовки. Тому дуже важливим є використання новітніх методів, технологій навчання, які забезпечували б їх формування у майбутніх фахівців.

Спеціальні (фахові) компетентності – компетентності, що притаманні лише вчителю, викладачу конкретного предмету й вирізняють його серед інших педагогів. Серед представлених у стандартах підготовки фахівців педагогічних спеціальностей фахових компетентностей можна виділити: предметні, психологічні, педагогічні, методичні, професійно-комунікативні, проєктувальні, організаційні компетентності та ін. [3].

Предметна компетентність – здатність до застосування знань, умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, що є теоретичною основою побудови змісту освітніх галузей, визначених Держстандартом, задля усвідомлення їхньої реалізації в освітній галузі загалом, та окремих змістових лініях зокрема.

Психологічна компетентність – здатність до розвитку учнів як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості, соціальні чинники розвитку.

Педагогічна компетентність – здатність до проєктування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування освітнього процесу.

Методична компетентність – здатність ефективно діяти, розв’язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час навчання учнів освітніх галузей /змістових ліній, визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої/початкової освіти. Методична компетентність ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до проведення уроків за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань й умінь із окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання й досвіду їхнього застосування та наявності емоційно-ціннісного ставлення до діяльності щодо навчання учнів предмету.

Професійно-комунікативна компетентність – здатність актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з учнями, батьками, колегами.

Проектувальна компетентність – здатність до планування власної дослідно-педагогічної і корекційно-педагогічної діяльності; вміння здійснювати поточне планування, визначати умови їх практичної реалізації.

Організаційна компетентність – здатність раціонально організувати власну діяльність, самостійно контролювати її результативність, ефективність, удосконалювати систему самоорганізації на основі сучасних інноваційних педагогічних і корекційних технологій.

Визначені компетентності мають інтеграційний, цілісний характер, системно впливають на формування професійної компетентності та культури майбутніх педагогів і формуються протягом усього часу навчання в закладах вищої освіти.

Враховуючи орієнтацію сучасного освітнього процесу на застосування компетентнісного підходу при підготовці фахівців, однією із ефективних технологій формування професійної компетентності, на нашу думку, є критичне мислення. Як правило, критичним називають таке мислення, що допомагає нам відрізнити те, що здається, від істини, факти від суджень. Критичне мислення може бути визначене різними, не суперечливими один одному шляхами. Тому не варто надавати великого значення якійсь одній дефініції. Маючи це на увазі, ми поділяємо думку канадського професора Ральфа Х. Джонсона, який визначає критичне мислення як «особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині винести раціональне судження щодо запропонованої їй точки зору або моделі поведінки». До критичного мислення ми звертаємося для виконання завдань, формулювання висновків, оцінки інформації й для прийняття якогось життєво важливого для нас рішення. Роберт Енніс визначає критичне мислення як «прийняття обміркованих рішень у тому, як варто діяти й у що вірити»[8].

Як зазначається в літературних джерелах, слово «критичне» припускає насамперед оцінювальний компонент: чи вдало вибрані джерела, чи добре ми проаналізували інформацію, чи правильні висновки зробили з неї, чи правильне рішення ми прийняли і т.д. Тобто критичне мислення – це складний процес, який починається із залучення інформації, її критичного осмислення та закінчується прийняттям рішення.

На основі теоретико-експериментального пошуку нами з’ясовано ознаки критичного мислення та їх вияв у реальній життєдіяльності людини, зокрема: незалежність мислення, здатність людини самостійно аналізувати інформацію, визначати її сутність, порівнювати з іншою інформацією і робити власні висновки; вміння бачити помилки або логічні порушення у твердженнях партнерів та в інших джерелах інформації; вміння аргументувати свої думки, змінювати їх, якщо вони неправильні; розпізнавати пропаганду; вміння оцінювати явища, дії, вчинки з позицій загальнолюдської моралі; критичне ставлення до себе, виявлення власних помилок та адекватне ставлення до них; наявність розумної долі сумнівів, скепсису, прагнення до пошуків більш оптимальних рішень, дій, висновків в конкретних ситуаціях; принциповість, сміливість у відстоюванні своїх позицій; відкритість до сприймання інших поглядів, повага до їх різноманітності; уміння брати участь у

діалоговій взаємодії [2, с. 25-77]. Цілком природно, що відповідно до вікових особливостей здобувачів освіти ці аспекти критичного мислення спрощуються або ускладнюються.

Критичне мислення має ряд важливих ключових характеристик, які сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців:

- свободу та самостійність (здатність висловити ідею незалежно від інших).

- інформацію – відправну, а не кінцеву точку для розвитку (щоб народити зважену думку потрібно опрацювати величезну кількість матеріалів).

- починається з постановки питань та проблем, які потрібно вирішити (перший крок до того, аби навчити критичному мисленню полягає в тому, щоб допомогти людині розгледіти безкінечну кількість питань навколо).

- використовує переконливу аргументацію (коли людина знаходить власне вирішення і підкріплює його розумними доказами).

- є соціальним процесом (будь-яка думка перевіряється і відточується тоді, коли ми ділимося нею з іншими; коли ми сперечаємось, обговорюємо, заперечуємо і обмінюємося думками з іншими – ми поглиблюємо свою позицію) [5].

Особливістю педагогічної професії є те, що ситуації, які виникають у професійній діяльності дуже часто є унікальними (нетиповими), які неможливо передбачити завчасно, тому вміння критично мислити дозволяє оцінити реальну ситуацію з різних позицій, виявити протиріччя, зробити власні висновки, дозволяє сформуванню необхідних особистісних якостей, інтелектуальних вміння та навички, які визначають професійну компетентність майбутніх педагогів. Таким чином, проблема формування професійної компетентності корелює із завданнями розвитку критичного мислення.

Висновки. Впровадження компетентнісного підходу в освітній процес змінює традиційну модель поведінки майбутнього фахівця – від пасивного засвоєння знань до активної, самостійної, дослідницько-творчої діяльності. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання та розвиває здатність практично діяти, а також творчо застосовувати набуті знання та отриманий досвід у різних видах, формах професійної діяльності майбутнього педагога. А одним із шляхів формування професійної компетентності майбутніх педагогів є розвинуте критичне мислення особистості.

Джерела та література

1. Бахрушин В. Стандарти вищої освіти / В. Бахрушин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://education-ua.org/ru/articles/689-standarti-vishchoji-osviti> – Загол. з екрану
2. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.09 / О. В. Белкіна-Ковальчук. – Луцьк, 2006. – 215 с.
3. Державні стандарти / Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>. – Загол. з екрану
4. Закон України «Про вищу освіту» : прийнятий від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>. – Загол. з екрану
6. Московчук О. С. Соціальна компетентність як психолого-педагогічний феномен / О. С. Московчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ito.vspu.net/ENK/ped_tehnologii_v_oscivnomu_pro/proekts/Moskovtshyk/css/2_stattya_u_Peduniversiteti.pdf. – Загол. з екрану
7. Перегончук Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасному освітньому просторі / Н. В. Перегончук // Наука і освіта. – Серія : Психологія. – №11. – 2016. – С. 49-55.
8. Поняття про критичне мислення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lektcii.com/2-76686.html>. – Загол. з екрану
9. Смагулова Н. О. Сутність понять «фахова та професійна компетентність» : їх тлумачення, різниця та взаємодія / Н. О. Смагулова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Вип.1. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В. – 2016. – С. 227-231.
10. Якуба Ю. В. Фахові компетенції майбутніх вчителів хореографії : теоретичний аспект / Ю. В. Якуба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/scientific_conference/75/3/75-03_87-91.pdf. – Загол. з екрану
11. Generic Competences. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unideusto.org/tuningeu/competences/generic.html>. – Загол. з екрану

References

1. Bakhrushyn V. Standarty vyshchoi osvity / V. Bakhrushyn [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://education-ua.org/ru/articles/689-standarti-vishchoji-osviti> – Zahol. z ekranu
2. Bielkina-Kovalchuk O. V. Formuvannya krytychnoho myslennia uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi navchannia : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : 13.00.09 / O. V. Bielkina-Kovalchuk. – Lutsk, 2006. – 215 s.
3. Derzhavni standarty / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>. – Zahol. z ekranu
4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» : pryiniaty vid 01.07.2014 № 1556-VII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Krytychne myslennia: kliuchovi kharakterystyky ta vpravy dlia yoho rozvytku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>. – Zahol. z ekranu
6. Moskovchuk O. S. Sotsialna kompetentnist yak psykhologo-pedahohichnyi fenomen / O. S. Moskovchuk [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://ito.vspu.net/ENK/ped_tehnologii_v_ocvitnomy_pro/proekts/Moskovtshyk/css/2_stattya_u_Peduniversiteti.pdf. – Zahol. z ekranu
7. Perehonchuk N. V. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh psykhologiv u suchasnomu osvitnomu prostori / N. V. Perehonchuk // Nauka i osvita. – Seria : Psykholohiia. – №11. – 2016. – S. 49-55.
8. Poniattia pro krytychne myslennia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://leksii.com/2-76686.html>. – Zahol. z ekranu
9. Smahulova N. O. Sutnist poniat «fakhova ta profesiina kompetentnist» : yikh tlumachennia, riznytsia ta vzaiemodiia / N. O. Smahulova // Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh prats. – Vyp.1. – Berdiansk : FO-P Tkachuk O.V. – 2016. – S. 227-231.
10. Iakuba Yu. V. Fakhovi kompetentsii maibutnikh vchyteliv khoreografii : teoretychnyi aspekt / Yu. V. Yakuba [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/scientific_conference/75/3/75-03_87-91.pdf. – Zahol. z ekranu
11. Generic Competences. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.unideusto.org/tuningeu/competences/generic.html>. – Zahol. z ekranu

Белкина-Ковальчук Елена Витальевна. Формирование профессиональной компетентности студентов педагогических бцин ьностей средствами критического мышления. Интеграция Украины в Европейское образовательное пространство обусловила существенные изменения в целях, содержании и результатах функционирования национальной системы образования. Главное задание современных заведений образования – бцин ьнос компетентную личность, способную находить бцин ьн решения в учебных, жизненных и профессиональных бцин ьн. Особенно важной является бцин ьно новой генерации мобильных, творческих, конкурентоспособных на рынке труда специалистов педагогических бцин ьностей, повышения их общенаучного, общекультурного и профессионального уровней, поскольку общество выдвигает бцин ьповышенные требования к их личности, профессиональной культуре и профессиональным качествам. У современного педагога должны бцин ьсформированные личностная, психологическая и профессиональная готовности к овладению бцин ьсовременными технологиями обучения и способность творчески их внедрять в образовательный процесс. Поэтому в современном образовании существует теоретический и практический бцин ьк проблеме формирования профессиональной компетентности будущих педагогов. В статье автор осуществил бцин ьстандартов бцин ьно специалистов педагогических бцин ьностей и охарактеризовал бцин ьвиды компетентностей в структуре профессиональной компетентности будущих педагогов. Необходимым условием приобретения будущими педагогами профессиональной компетентности автор считает надлежащий бцин ьразвития в них бцин ькомпетентностей, которые важны для успешной дальнейшей профессиональной и социальной деятельности специалиста, его личностного развития. Специальные компетентности выделяют педагога среди других педагогов. К ним относятся: предметная, психологическая, педагогическая, методическая, профессионально-коммуникативная, проектировочная, организационная компетентности. Автор рассматривает критическое мышление как один из путей формирования профессиональной компетентности студентов педагогических бцин ьностей и наводит ряд его бцин ьключевых характеристик, которые способствуют формированию профессиональной компетентности будущих специалистов.

Ключевые слова: стандарт высшего образования, компетентность, профессиональная компетентность, структура профессиональной компетентности, бцин ькомпетентности, специальные компетентности, критическое мышление.

Olena Belkina-Kovalchuk. Formation of professional competence of students of the pedagogical specialties by means of critical thinking. The integration of Ukraine into the European educational space causes important changes in the purposes, the content and results of the functioning of the national education system. The main task of the modern educational institutes is to prepare a competent person is able to find the right solution in the educational, life and professional situations.

The most important part is preparation of the new generation of mobile, creative, competitive specialists at the labor market of the pedagogical specialties, increase their general scientific, general cultural and professional levels, because the society demonstrates new high demands on their personality, professional culture and professional

qualities. Modern educator must have a personal, psychological and professional readiness to master new modern learning technologies and the ability to implement them creatively in the educational process. That is why, in modern education there is a theoretical and practical interest in the problem of forming the professional competence of future teachers. In this article an author analyzed standarts of preparation of specialists in pedagogical specialties and characterized the main types of competencies in the structure of professional competence of future teachers. The author believes that the necessary level of development of the general competencies that are important for successful further professional and social activity of the applicant, his personal development is a prerequisite for the future professional education of future teachers. Special (professional) competencies distinguish the teacher among other teachers. They are: subjective, psychological, pedagogical, methodical, professional-communicative, design, organizational competence. The author considers critical thinking as one of the ways of forming the professional competence of students of pedagogical specialties and gives a number of its important key characteristics that contribute to the formation of professional competence of future specialists.

Key words: higher education standard, competence, professional competence, structure of professional competence, general competence, professional (special) competence, critical thinking.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2018 р.

УДК 373.091.2:502+378.091.2:502]:639.34

Світлана Буднік, Катерина Десятник

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВЗАЄМОДІЇ З ПРЕДСТАВНИКАМИ АКВАРІУМНОГО БІЗНЕСУ

У статті висвітлюються проблеми формування екологічного виховання школярів та студентської молоді. Розглядаються ефективні сучасні форми та засоби підвищення екологічної культури підростаючого покоління: гурткова діяльність, участь школярів і студентів у виставках, конкурсах аранжування акваріумів, семінарах, майстер-класах, природоохоронних заходах. Обґрунтовано, що інтерактивні форми та методи екологічного виховання й навчання з акваріумістики сприяють формуванню екологічної свідомості, розвитку пізнавальної активності, умінь висловлювати і аргументувати свої думки, слухати один одного, виступати у ролі критика; сприяють оволодінню фундаментальними екологічними знаннями; формують переконання; вчать передбачати наслідки антропогенного впливу; моделювати можливі екологічні ситуації; спонукають до активної природоохоронної діяльності.

У статті запропоновано пріоритетні шляхи та напрями співпраці освітніх закладів та представників акваріумного бізнесу з метою підтримки та оптимізації екологічного виховання школярів та студентської молоді.

Ключові слова: екологічне виховання школярів і студентської молоді, взаємодія освітніх закладів і представників акваріумного бізнесу, гурток, інтерактивні форми виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в умовах масштабних екологічних змін, загострення екологічної кризи актуальною є проблема екологічного виховання школярів і студентської молоді, формування системи наукових знань, поглядів і переконань, які закладають основи відповідального ставлення до навколишнього природного середовища.

Ефективне екологічне виховання передбачає: оптимізацію змісту неперервної екологічної освіти школярів усіх вікових груп, студентів закладів вищої освіти, висвітлення екологічних питань у процесі вивчення окремих предметів та дисциплін, використання міжпредметних зв'язків; створення в освітніх закладах належної навчально-матеріальної бази (куточків охорони природи, живих куточків тощо); удосконалення форм і методів екологічного виховання, активне залучення школярів та студентської молоді до природоохоронної роботи, участі в гуртках еколого-натуралістичного напрямку; формування мотивів відповідального ставлення до природи, прагнення глибше пізнати її, примножувати її багатства.

Головною умовою екологічного виховання є створення еколого-розвивального середовища, що передбачає набуття уявлень про самоцінність та наполегливість компонентів